

kM (1993)

Konijnenlijm als ondergrond, beeldmiddel en lijm.

interview met Marie Oosterbaan.

Voor Marie behoort konijnenlijm tot het essentiële materiaal van het schilderen. Ze gebruikt het naast de traditionele materialen zoals olieverf, medium, gesso, linnen en spielatten. Het hele schilderproces is voor haar een sensueel ritueel: de geuren van thinner en peut, van nieuw linnen zoals het van de rol afkomt, het mengen en smeren, het is allemaal onverbrekkelijk verbonden met het creëren van het schilderij zelf.

Marie Oosterbaan: 'Ik speel altijd met mijn materialen en kijk naar wat ze tegen elkaar te zeggen hebben. In mijn werk mag het beeld niets te zeggen hebben met de oorspronkelijke associatie die eraan ten grondslag ligt, wél met de oorspronkelijke materialen. Ik kan mij bijvoorbeeld laten inspireren door een landschap, maar dat zal als voorstelling op geen enkel wijze terug te vinden zijn in het schilderij. Maar de vorm van de spielatten waar het doek op gespannen is, laat ik bijvoorbeeld wel in het beeld terugkomen.'

De kleurloze konijnenlijm gebruikt Oosterbaan niet alleen om het linnen te prepareren. 'Ik was aan het experimenteren hoe ik schilderijen 'dun' kon houden. Nadat ik verschillende laagjes konijnenlijm had aangebracht, zag ik ineens het effect van de gestolde vloeistof. Daar kan ik iets méér mee doen, dacht ik, het hoeft niet alleen als ondergrond te dienen. Ik ga het als zelfstandig materiaal gebruiken en daarmee ook als beeldmiddel.'

Gestolde beweging

Konijnenlijm, vervaardigd van velletjes en botjes van kleine dieren zoals konijnen en marmotten, is hoogwaardiger van kwaliteit dan beenderlijm. Het droogt minder hard op en dringt beter door in de ondergrond en is uitermate geschikt om schilderslinnen te prepareren. In onverwerkte vorm ziet het er uit als brokjes amberkleurige hars. Men verwarmt het 'au bain Marie' en lost het al roerende op tot een vloeibare lijm is verkregen. Die lijm verwerkt Oosterbaan tot een semi-transparant vel, waarin ze met stroken linnen, vlastouw of olieverf 'schildert'. Ze houdt van de suggestie dat stromend water wordt 'stilgezet': de gestolde beweging die zichtbaar blijft wanneer de lijm is gedroogd.

Om een vel van konijnenlijm te maken legt ze een lap plastic glad op de grond. Daar giet en smeert ze de vloeibare lijm op uit. Het plastic stoot de lijm af, waardoor er plassen en druppels ontstaan. Door laag na laag aan te brengen, verkrijgt ze tenslotte een vel.

Het vel is hard en breekt gemakkelijk. Het krijgt niet de souplesse die het heeft als het dik op linnen is aangebracht, omdat het linnen in tegenstelling tot het plastic de lijm opzuigt. 'Als de lijm onder ideale omstandigheden droogt, springt het vanzelf van het plastic af. Maar als het moet drogen in een koud en vochtig atelier, zoals ik destijds had, dan is het lijmvel zo kwetsbaar dat het slechts met moeite van het plastic verwijderd kan worden.'

Ongelijkmatige structuur

Om in het vel te kunnen schilderen, poedert Oosterbaan op verschillende manieren pigment op de halfdroge lijm. Ook schildert ze erin met olieverf. 'Olieverf mengt niet goed met de vochtige lijm. De druppels en vegen die je dan krijgt, vind ik wel mooi.'

Bovendien trekt de verf de lijm als het ware om zich heen. Daardoor vallen er weer gaten in het lijmvel. Het is allemaal een kwestie van aan- en afstoten tussen olie, water en plastic.'

Ze manipuleert het proces al naar gelang het haar uitkomt. 'Verven op waterbasis heb ik nooit in de lijm gebruikt. Ik denk dat het gelijkmatig zal oplossen waardoor het te egaal wordt en dat interesseert me niet. Toch heb ik wel eens Oostindische inkt gebruikt. Die lost natuurlijk goed op, maar ik houd juist van een ongelijkmatige structuur. Ik heb er toen maar de schuurmachine op gezet.'

Om het vel van konijnenlijm minder kwetsbaar te maken, verwerkt Oosterbaan er soms vloeipapier in. Het vloeipapier zuigt de lijm op waardoor het vel aan souplesse wint. Andere materialen die ze in het vel gebruikt zijn repen linnen en vlastouw. 'De verleiding om het vel te laten voor wat het is, is groot, omdat het op zichzelf al zo mooi is. Ik wil mijn materialen consequent binnen het schilderskader houden. Daarom verwerk ik er geen herfstbladeren of flessendoppen in, wat natuurlijk wel zou kunnen. Ik snijd, breek en manipuleer het vel bewust, waarmee ik het materiaal onder controle houd.'

Contrast

Tegenwoordig gebruikt Marie Oosterbaan stroken van konijnenlijm als beeldmiddel in een schilderij. De lijm heeft zo een driedubbele functie: als ondergrond voor de verf, als beeldmiddel en als lijm om het beeldmiddel op het linnen te bevestigen.

Als het vel droog is, absorbeert het toch nog gemakkelijk vocht en kan zonder vormverlies nat gemaakt worden. Daardoor is er geen risico dat het vel barst wanneer het op een ondergrond gelijmd wordt. Hoe zorgvuldiger het wordt vastgelijmd, hoe beter het aan de ondergrond hecht. Hoewel Oosterbaan vindt dat het best mag brokkelen, kan er toch niet te ruw mee worden omgesprongen. 'Het mag best in beweging blijven' vindt ze, 'zolang ik het maar onder controle houd.'

Door vochtvasthoudende middelen toe te voegen, kan het konijnenlijm soepeler gehouden worden. Bijvoorbeeld suiker, glycerine of gelatine zijn hier geschikte middelen voor. 'Arabische gom verzuurt en gaat bij verhitting al gauw klonten. Ik weet dus niet of het zo'n handig middel is, omdat je het moet toevoegen voordat de konijnenlijm hard wordt en dat gebeurt als het koud is.'

De met pigment en/of olieverf bewerkte stroken konijnenlijm brengen een glimmend, bobbelig en kreukelig reliëf aan op het linnen. 'Het heeft een heel ander karakter dan de olieverf waarmee ik op hetzelfde doek heb gewerkt. Olieverf heeft van zichzelf geen structuur. Het opgebrachte vel verzelfstandigt zich als expressiemiddel op het doek. Als tegenstelling zet ik er soms de verf heel dun naat zodat het contrast tussen de verschillende beeldmiddelen verhevigt wordt.'

Formaline

Omdat konijnenlijm een organisch materiaal is, is het aan bederf onderhevig: het is een voedingsbodem voor schimmels en bacteriën. Oosterbaan prepareert haar vellen dan ook altijd met formaline. 'De formaline kan niet door een potje konijnenlijm worden gegoten, maar wordt op het droge vel gesmeerd. Wanneer je het door de lijm mengt, wordt de massa heel taai en niet meer te gebruiken.' Een ander middel dat ter ontsmetting gebruikt kan worden, is aluin.

Marie Oosterbaan werkt met materialen waarvan nog niet bekend is hoe zij zich in de toekomst zullen houden. De vellen van konijnenlijm zouden in de toekomst bijvoorbeeld kunnen verkleuren of bederven. Voor haar staat echter het artistieke experiment voorop: 'Ik ben een schilder, geen materialen-specialist.'

Peti Buchel.